



צריכת נשים לשימוש המיני של גברים במתחם הבורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

## צריכת נשים לשימוש המיני של גברים במתחם הבורסה ברמת-גן: על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה? מסה על ליברליזם וחירות, פמיניזם, פטריארכליות וההיבט הקבוצתי של ערך כבוד האדם

### אורית קמיר\*

א. בין תשואות לקיתונות זעם: על מה המהומה. ב. הרובד העובדתי.  
ג. מוסרנות, שמרנות, פוריטניות והתחסדות: מה שאין בפסק הדין.  
ד. ליברליזם, אוטונומיה וחירות הביטוי. ה. פמיניזם: ליברלי, תרבותי,  
רדיקלי. ו. הדרת-כבוד (honor): היבט מרכזי של המבנה הפטריארכלי.  
ז. פטריארכיה, הדרת-כבוד, צניעות, מהוגנות ודיכוי נשים.  
ח. כבוד האדם: כבוד סגולי וכבוד מחיה. ט. ההחלטה למנוע פעילות מועדון  
החשפנות במבחני כבוד האדם.

### א. בין תשואות לקיתונות זעם: על מה המהומה

מעשה בעיריית רמת גן, שהחליטה לשנות את פניו של מתחם בורסת היהלומים ולהפכו  
ממרכז של "שירותי מיין" למקום ידידותי לכל בני משפחת אדם וחווה ובנותיה. מעתה,  
קבעה העירייה, לצד "תעשייה נקייה", יותר לקיים במקום "בידור" ההולם את אופיו  
החדש של המתחם, והמזמין את כלל גווני האוכלוסייה: סטודנטים, משפחות ופנסיונרים.  
מאליה מתעוררת השאלה מה יכול להיחשב בידור כזה, ומה לא, ועל כך נסוב פסק דינה  
של כבוד השופטת מיכל אגמון-גונן בבית המשפט המחוזי בתל-אביב.  
בעליו של מועדון שיש בו מופעי חשפנות, הצצה על נשים עירומות ו"ריקודי חיק",  
טען שהעסק שלו מספק בידור שזכאי לקבל היתר במתחם הבורסה, גם על פי הכללים  
החדשים שקבעה העירייה למתחם. הוועדה המחוזית לתכנון ובנייה של רמת גן דחתה את  
בקשתו. ועדת ערר לתכנון ובנייה במחוז תל-אביב קיבלה את ערעורו והעניקה לו היתר.  
הוועדה המחוזית עתרה לבית המשפט המחוזי נגד החלטת ועדת הערר. בית המשפט

\* ד"ר אורית קמיר היא משפטנית אקדמית העוסקת במשפט פמיניסטי ובכבוד האדם; יו"ר הנהלת  
המרכז הישראלי לכבוד האדם.



מבוקי הארות פסיקה 72 | ספטמבר 2017  
צריכת נשים לשימוש המיני של גברים במתחם הבורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

נדרש, לכן, להכריע אם מועדון שמתקיימת בו פעילות המכונה חשפנות, הצצה ו"ריקודי חיק", מספק סוג של בידור שעיריית רמת גן חייבת לאשר בשטח הבורסה המחודש. בית המשפט קבע שהפעילות האמורה היא פחות בבחינת בידור, ויותר בבחינת פגיעה בכבוד האדם.<sup>1</sup> על כך יצא קצפם של רבים בציבור, ואילו רבים אחרים מביעים סיפוק.

אני מאמינה שההחלטה השיפוטית משתיתה תוצאה נכונה על שיקולים ומנימוקים נכונים. ההחלטה אומנם מתייחסת לסוגיה מסוימת מאוד, בהקשר ספציפי ומוגבל, אך מבחינה ערכית המסגור נכון, ההבניה נכונה, ונכונים גם סדרי העדיפויות וההדגשים הערכיים. ההחלטה מהווה צעד חשוב ואמיץ בכיוון הנכון בימים שבהם מערכת המשפט הישראלית מאוימת מכל עבר. היא מחזקת לא רק את כבוד האדם ואת מעמדה של נשים, אלא גם את השקפת העולם הליברלית ואת ישראל כמדינה דמוקרטית ליברלית. על כך יש לברך. בהערות להלן אנסה לבאר את כל אלה, במסגרת שיטת החשיבה הערכית והפמיניסטית שאני מפתחת ומציגה מזה שנים: כבוד אדם וחווה.

אדגיש כבר כאן, כי בעיני חשיבותם של פסק הדין והארה זו נעוצה בפיתוח ובהוצאה מן הכוח אל הפועל של ההיבט הקבוצתי של השימוש בערך כבוד האדם. ההיבט האינדיווידואלי של ערך זה והשימוש בו, מוכרים לקוראות ולקוראים בגרסאות רבות. ההיבט הקבוצתי סמוי יותר מן העין, ולכן יש מי שאינם מודעים לו, ויש השוללים את קיומו (ולכן מעדיפים את השוויון על פניו). בהארה זו אני מבקשת להראות כיצד פסק הדין נשען עליו (גם אם במשתמע), וכיצד ניתן, ובעיני אף ראוי, להשתמש בו כדי להגיע לתוצאה הערכית שאליה מגיע פסק הדין. נקודה זו מטופלת במפורש בפרק האחרון של ההארה; הדין המפתח את היסודות לטיפול זה מצוי בפרק "פטריארכיה, הדרת-כבוד, צניעות, מהוגנות ודיכוי נשים". שאר חלקי הטקסט מניחים את התשתית לדיון זה. הם סוקרים את שלל הבסיסים התאורטיים שעליהם בנויים פסק הדין ודיוניו בו: ליברליזם, השקפות פמיניסטיות וסוגים של כבוד. קוראות וקוראים שאינם זקוקים לתזכורות לגבי אחד או יותר מאלה מוזמנותם לרפרף ולדלג על פסקאות התזכורת, שמטרתן לאפשר גם לקוראות ולקוראים חדשים ללוות את הטיועון מן המסד ועד הטפחות.

<sup>1</sup> הארת פסיקה זו מתייחסת לעת"מ 8707-07-15 הועדה המקומית לחכנון ובניה רמת גן נ' ירושלמי, 10-12 (פורסם באר"ש, 28.8.2017) (להלן: "פסק הדין"). פסק הדין ניתן על ידי בית המשפט המחוזי בתל-אביב בשבתו כבית משפט לעניינים מנהליים, מפי כבוד השופטת מיכל אגמון-גונן.



צריכת נשים לשימוש המיני של גברים כמתחם הבורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

## ב. הרובד העובדתי

הנקודה הראשונה המצריכה הבהרה היא, כמובן, מה בדיוק מתרחש באותו מועדון שעל פעילותו נסוב הדיון. השופטת קובלת על כך שאף אחד מן הצדדים לא טרח להניח תשתית עובדתית ולתאר את ההתרחשות שלגביה נתבקשה להכריע.<sup>2</sup> היחיד שכן עשה זאת היה ארגון ויצ"ו, הסתדרות עולמית לנשים ציוניות, בייצוגה של עו"ד עירית גזית, שהצטרף להליך כידיד בית המשפט. ויצ"ו הציג בפני בית המשפט מסמך, שנכתב על ידי עידית הראל שמש, דוברת מכון תודעה, ומתאר כיצד נראית פעילות מן הסוג הנדון.<sup>3</sup> בין השאר מכיל המסמך את התיאור הבא:

"בכניסה התעקשו איתנו כי המופע הוא לגברים בלבד וכי אין מופע עבור נשים [...] בכניסה נאמר לנו כי אין באפשרותנו לשבת באולם המרכזי בקומת הקרקע ועלינו לעלות למעלה. התיישבנו ב'עזרת נשים' וכשהסתכלנו למטה התגלה לפנינו מראה מדכא, קשה ומעיק. כמו באולמות ההמתנה בשדות תעופה, האולם היה מלא בשורות שורות של ספות, אחת אחרי השנייה, אחת מול השנייה ואחת עם הגב לשנייה. עשרות גברים יושבים זה לצד זה מתחככים אחד בשני. שורות שורות של גברים, ברובם צעירים, ועליהם וביניהם מסתובכות נשים צעירות מאוד כשהן לובשות חוטיני בלבד. הנשים מתהלכות בין הגברים וכל פעם מתיישבות על גבר אחר ומבצעות 'lap dancing' עד שהוא מגיע לפורקן. תוך כדי ה'ריקוד' הגבר לש אותן ונוגע בהן כאילו היו פלסטלינה. רוב הזמן בחזה והישבן ובין לבין בבטן, בירכיים הפנימיים, בגב, בזרועות, ברגליים, בכל מקום אליו מגיעות ידיו. לנשים אין קשר עין עם הגברים, המראות המקיפות את האולם מאפשרות לנשים למקד את המבט במשהו. הפנים אטומים, מתים. הן מסתכלות על דמותן המשתקפת במראה ולא מורידות את העיניים. השטרות נתחבים לתוך ידיהן. היינו בטוחות שבמועדון חשפנות העיקר הוא מופע החשפנות, אבל לא כך במועדון הבורסה. הבמה שם פצפונת וחסרת חשיבות. מדי

<sup>2</sup> ההפניות מתייחסות לעמודי פסק הדין שפורסם באתר הרשות השופטת. זמין לצפייה בקישור [www.court.gov.il/NGCS.Web.Site/Viewer/NGCSViewerPage.aspx?DocumentNumber=be612219a36f4054a9882630acd8d2cf](http://www.court.gov.il/NGCS.Web.Site/Viewer/NGCSViewerPage.aspx?DocumentNumber=be612219a36f4054a9882630acd8d2cf)

<sup>3</sup> עידית הראל שמש "מועדון הבורסה ברמת גן" 12.11.2006 [www.asimon.co.il/PrintArticle.aspx?AID=3245&AcatID=41](http://www.asimon.co.il/PrintArticle.aspx?AID=3245&AcatID=41)



מבוקי הארות פסיקה 72 | ספטמבר 2017  
צריכת נשים לשימוש המיני של גברים במתחם הבורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

כמה זמן עולה בחורה ומתפשטת לגמרי (ללא חלק תחתון) אבל חבל  
לאמץ את העיניים אם על ברכיו של הגבר שיושב לידך במרחק נגיעה  
יושבת בחורה ערומה. המופע שם הוא משהו שולי. הנערות/בחורות  
פשוט עוברות מהאחד לשני. למנחה הערב יש תפקיד חשוב בשלהוב  
היצרים".

על פי עדות יחידה זו שהוצגה לבית המשפט, הפעילות שעליה נסוב הדיון היא  
רכישה על ידי גברים של חופש להשתמש, בצפייה ובמגע, בנשים צעירות המוצגות להם  
לראווה לשם גירוי וסיפוק מאווייהם המיניים. כיוון שלא הובאו ראיות לכך שהשימוש  
המיני בנשים כולל חדירה לגופן, בית המשפט קבע שאינו יכול להתייחס לנקודה זו  
ושעליו להגביל את דיונו לשימוש מיני של גברים בנשים שאינו כולל חדירה.<sup>4</sup> ועדת הערר  
של מחוז תל-אביב מכנה את הפעילות הזו "בידור מיני או הצצה במופע חי בעירום". בית  
המשפט מעדיף את הביטויים "תצוגת נשים לצורך גירוי מיני" ו"חשפנות לצורך גירוי  
מיני".<sup>5</sup> דומני שעל פי התיאור שהונח בפני בית המשפט, מדויק יותר לכנות את המתרחש  
במקום כ"צריכה גברית של מגע ישיר או עקיף עם נשים מעורטלות לשם גירוי וסיפוק  
מיניים", או בקיצור "צריכת נשים לשימוש מיני גברי". השאלה היא, כזכור, אם פעילות זו  
היא בידור מן הסוג שעיריית רמת גן חייבת להתיר באזור הבורסה.

### ג. מוסרנות, שמרנות, פוריטניות והתחסדות: מה שאין בפסק הדין

המחאה שנשמעה עם פרסום פסק הדין האשימה אותו בהתערבות מקוממת  
בהתנהגותיהם של מבוגרים הפועלים בהסכמה; בפגיעה בחירויות ליבה בסיסיות: חופש  
הביטוי, העיסוק, האומנות וכמובן המימוש העצמי המיני. פגיעה כזו, נטען, חותרת תחת  
אושיות הליברליזם וזכויות האדם היסודיות, ומכרסמת באופייה של ישראל כדמוקרטיה

<sup>4</sup> פסק הדין, לעיל ה"ש 1, בעמ' 13. זו הסיבה שבמסגרת זו גם אני לא אגע בנוקזי הזניה הכוללת חדירה  
לגוף. לעמדת גבתי נזקים אלה ראו מאמרי שהוגש על ידי ויצ"ו לבית המשפט, וזה מתייחס אליו:  
אורית קמיר "על פורנוגרפיה (הזניה מתועדת) וכבוד האדם: פסק הדין שלא נכתב (בעניין הארגונים  
החברתיים וחברי-הכנסת נגד שידורי ערוץ פלייבוי ואח") "שקט, מדברים! 247 (מיכאל בירנהק עורך,  
2006). להצגה יסודית של הזניה ונזקיה ראו ענת גור **מופקרות: נשים בזנות** (2008); שולמית אלמוג  
**נשים מופקות** (2008). ראו עוד שולמית אלמוג "זה הסיפור של זנות: משפט פוגש קולנוע" **המשפט**  
טו 471 (2010); נוייה רימלט "על זנות, מגדר ומשפט פלילי: הרהורים על הצעת החוק להפלת צרכני  
זנות" **משפט וממשל** יג 439 (2010), שבית המשפט מתייחס אליו בפסק הדין. אוסיף עוד, כי אין זה  
מובן מאליו שיש היגיון או הצדקה בהבחנה העקרונית הקטגורית בין שימוש מיני באדם אשר כולל  
חדירה, ובין שימוש כזה שאינו כולל חדירה. ראו דיון בפסקאות האחרונות של הארת פסיקה זו.  
<sup>5</sup> פסק הדין, לעיל ה"ש 1, בעמ' 2-3.



צריכת נשים לשימוש המיני של גברים כמתחם הכורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

ליברלית. המניע להחלטה, טענו המתקוממים, נעוץ בשמרנות פוריטנית, שונאת מין, שוללת שמחת חיים ומדיפה מהוגנות ויקטוריאנית סגפנית. פסיקת בית המשפט הואשמה באכיפת מוסרנות: הכאירן היינו, לערב הסעודית נדמינו? המבקרים ייחסו לשופטת השקפת עולם אנכרוניסטית, הכופה על הציבור נורמות של צניעות ותועבה שאבד עליהן הכלח. נטען כי השקפתו של פסק הדין מבטאת גועל ושאת נפש מתחסדים מגילויים של מיניות חופשית ותוססת, לא "ממוסדת", "בורגנית", "מהוגנת". השקפת העולם הפמיניסטית המגולמת בהחלטה זוהתה על ידי המלינים ככאנית, משביתת שמחה, ומשרתת את הריאקציה הפונדמנטליסטית המשתלטת על ישראל.<sup>6</sup>

בימים קשים שבהם נחשול של ראקציונריות שוטף ומאיים להטביע את מרבית הדמוקרטיה הליברלית, יש לחשוש ולחשוך, לבדוק ולבקר כל אמירה ופעולה שלטונית וציבוריות. בתקופה שבה גזענות, לאומנות ופונדמנטליזם דתי נושאים ראש מכל עבר, ראוי לעמוד על משמר זכויות האדם וחירויות היסוד, ולהזדעק נוכח כל ניסיון לשחוק אותם. כך בכל מקום בעולם, וקל וחומר בישראל, שיסודותיה הליברליים מובהקים פחות מאלה של מדינות מערביות ומעולם לא הופרדו בה דת, מדינה ולאום; שהנהגתה הפוליטית מעדיפה בגלוי את הזהות הלאומית הדתית, המסורתית, על פני ערכים אוניברסליים וזכויות אדם; בתקופה שבה משרד התרבות הישראלי מבקש להגביל העלאת מופעים שיש בהם עירום או הבעת עמדה פוליטית שאינה נתפסת על ידי המשרד כפטריוטית; כשמשרד החינוך מעודד הדתה ולא ביקורתיות; כשמועצות מקומיות מגלות אוזלת יד מול הדרת נשים גוברת ברחובות, בתחבורה הציבורית, בקופות חולים ובמופעים; כשמשרד המשפטים שוחק את שומרי הסף של החוקתיות וערכי היסוד – יש לפקוח שבע עיניים ולהזדעק נוכח כל מהלך רגרסיבי.

קריאה ב-62 עמודיו של פסק הדין מתוך מחויבות מלאה לזכויות האדם ולדמוקרטיה הליברלית, מגלה שאין בו דבר או חצי דבר מן הסכנות האמורות מיוחסות לו. אין בו סלידה ממיניות, תיוג שלילי של נשים מתערטלות, מחויבות למהוגנות שמרנית מוסרנית או אכיפת מוסרנות. אין פגיעה בחירויות או בנשמת אפה של הדמוקרטיה הליברלית. מה שיש בפסק הדין הוא מחויבות עמוקה, הלכה למעשה, לכבוד אדם וחווה, לשוויון מהותי בין המינים, ולחירות משעבוד פטריארכלי. כלומר, מחויבות מלאה ואמיתית לערכי הדמוקרטיה הליברלית במיטבה. הסתייגות שיפוטית, ככל שיש כזו בפסק

<sup>6</sup> האמור כאן מתייחס לעשרות רבות של תגובות שקראתי במהדורה הדיגיטלית של רשימתו של אילן ליאור "המחוזי קבע כי לא ניתן להפעיל מועדוני חשפנות בכורסה: 'החפצת נשים אינה בידור'" **הארץ** 28.8.2017 [www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.4389611](http://www.haaretz.co.il/news/law/premium-1.4389611). בשעת כתיבת מאמר זה, רשימתו של ליאור זכתה ב-109 תגובות ובמספר האדיר של 3665 שיתופים בפייסבוק. למותר לציין שכתבי התגובות לא השתמשו במושגים המופיעים כאן, אלא בביטויים כגון "פמינאציות".



מבוקי הארות פסיקה 72 | ספטמבר 2017  
צריכת נשים לשימוש המיני של גברים במתחם הבורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

הדין, מכוונת לניצול, הפליה, כליאת נשים בתפקידי מגדר שוביניסטיים, וכן גם היתממות וטיוח ציניים של מי שמתעטפים בכסות ליברלית להסוות סקסיזם, פטריארכליות וניצול. בפרקים הבאים אנסה תחילה לבאר באיזה אופן מחויב פסק הדין לליברליזם, לחירות ולאוטונומיה, ואחר כך מה משמעות דבקותו בכבוד האדם, כפי שאני מציעה לפרש אותו. אסביר גם מדוע ואיך מחויבותו של פסק הדין לחירות, לליברליזם ולכבוד האדם היא פמיניסטית ולא שמרנית או מוסרנית.

#### ד. ליברליזם, אוטונומיה וחירות הביטוי

כך סיכם אילן סבן את תמצית מהותו של הליברליזם:<sup>7</sup>

“ליברליזם מבוסס על ערך האוטונומיה האנושית. ערך זה מנביע שני תנאים מוקדמים לניהולם של ‘חיים טובים’ – תנאים המצויים במתח מסוים בינם לבין עצמם. תנאי מוקדם ראשון הוא שנהיה חופשיים לנהל את חיינו בהתאם לאמונותינו ולבחירותינו שלנו (from the inside). כדי לקיים זאת, צריכים להיות לנו המשאבים והחירויות הנדרשים למימוש אותן אמונות ובחירות ללא חשש מהפליה או מעונש. מכאן הערך החשוב של פרטיות, ומכאן ההתנגדות לאכיפת מוסר (אכיפת ההמנעות מ’רע’ גם אם לא גיבש את ‘עקרון הנזק’) [...] שמירת החירות לפעול על פי בחירותינו האישיות מצדיקה את דוקטרינת ‘הדמוקרטיה המתגוננת’ ואת רעיון ה‘חוקתיות’: אלה הסיגים המושגים על כוחם של אחרים – גם אם הם רוב פוטנציאלי ואפילו רוב ממשי – מפני שלילת החירות.

תנאי מוקדם שני ל‘חיים הטובים’ הוא שמירת היכולת לבצע הערכה-מחדש של אמונותינו ובחירותינו [...] לשם כך נדרשים תנאים של גיוון, יכולת לבחון את המגוון האפשרי באופן אינטליגנטי, ויכולת מעשית לאמץ ללא פחד תפיסות חדשות ולזנוח אחרות. זו הדאגה המסורתית של הליברליזם לחינוך, לחופש ההתאגדות ולחופש הביטוי. התווים הבולטים של תנאי מוקדם זה הם אפשרו של גיוון (פלורליזם בתפיסות המושמעות) וכן יצירתה של ‘זכות יציאה’, קרי,

<sup>7</sup> אילן סבן “הקצאת משאבי ביטוי, פגיעה ברגשות והשפעה על תרבות בחברה שסועה” עיוני משפט לג 473, 488–489 (2010). יש, כמובן, הצגות שונות של הליברליזם, אך דומני כי גישה זו מרכזית דיה כדי שאפשר יהיה להסתמך עליה.



צריכת נשים לשימוש המיני של גברים כמתחם הכורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

כינונה של אפשרות ממשית לאדם לצאת מתרבותו לתרבות אחרת,  
לעבור מקהילתו לקהילה אחרת, ולאמץ עמדה או אורח חיים שונים  
מאלה שהיו לו קודם”.

עיננו הרואות כי בהשקפת העולם הליברלית חופש הביטוי אינו חזות הכול, והוא  
אינו עומד בפני עצמו; הליברליזם מקדש אותו בתוך הקשר רעיוני ואידיאולוגי שלם.  
חשיבותו העליונה של חופש הביטוי (כחלק מרכזי של האוטונומיה האנושית) קשורה  
להבטחתו של שוק הדעות. שוק זה מאפשר לכל אדם לבחון את אמונותיו ובחירותיו למול  
מגוון רחב ככל האפשר של עמדות אפשריות, ולממש את הזכות המתמדת להערכה מחדש  
של דעותיו והחלטותיו. זאת ועוד, במסגרת החשיבה הליברלית, חשיבותו של חופש  
הביטוי כרוכה ללא הפרד בדאגה לכך שכל פרט ייחנה ממשאבים ומחירויות הנחוצים  
לשם מימוש עצמי אמיתי, כלומר מכינון בלתי-פוסק של אוטונומיה אישית אותנטית  
משוחררת מתכתיבים ומגבלות.

חופש הביטוי, אם כן, אינו זכות טכנית תלושה; משמעותו איננה שכל אדם יוכל  
תמיד להגיד ככל העולה על רוחו, להתלבש כחפצו ולרקוד כאוות נפשו פשוט מפני שכך  
הוא רוצה באותו רגע. חופש הביטוי הוא חלק מן הזכות המהותית לגיבוש ולמימוש עצמי  
אמיתי, זכות שחלקים אחרים שלה מתייחסים למשאבים אנושיים הנחוצים לפיתוח  
אמונות, דעות ויכולת בחירה.

ובניסוח נוסף: חופש הביטוי מבטיח בראש ובראשונה חירות “שלילית”  
מהתערבותה של המדינה, כלומר הבטחת מרחב גדול שבו כל אדם ירגיש בטוח לפתח  
ולהביע את תובנותיו, לשתף בהן את הסובבים אותו ולהשתתף באלה שלהם. אולם, חופש  
זה קשור ללא הפרד גם בהיבט “חיובי” של החירות כהגדרתה הליברלית. היבט זה הוא  
פיתוח והבטחה של אוטונומיה אינדיווידואלית אותנטית, שהיא עמוקה, יציבה וכת  
קיימא.<sup>8</sup>

גיון סטיוארט מיל, מן האבות המייסדים של הליברליזם הקלאסי, אשר הגה וכתב  
את משנתו יחד עם בת זוגתו הריאט טיילור, האמין שההגות הליברלית חלה במידה אחת  
על נשים וגברים, ולכן גם שהפרקטיקה הליברלית צריכה לחול באותה מידה על בני ובנות

<sup>8</sup> את ההבחנה הליברלית בין ההיבט החיובי לשלילי של החירות, מקובל לייחס לישעיהו ברלין ISAIAH  
BERLIN, FOUR ESSAYS ON LIBERTY (1969), אף כי ניתן למצוא אותה כבר בשלושים שנה  
קודם לכן, בספר המופת של אריך פרום ERICH FROMM, ESCAPE FROM FREEDOM (1941).  
ברלין מדגיש מנקודת המבט הליברלית, את הסכנות הטמונות בהתערבות המדינה בחירות החיובית,  
ולכן מקובל להבין את החירות הליברלית כמדגישה חירות שלילית. דיונו של סבן מעיד כי גם  
האידיאולוגיה הליברלית מכילה חירות אישית חיובית, תוך ניסיון להגן עליה מפני מניפולציה ושימוש  
לרעה.



מבוקי הארות פסיקה 72 | ספטמבר 2017  
צריכת נשים לשימוש המיני של גברים במתחם הבורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

שני המינים.<sup>9</sup> למרבה הצער, רבים אחרים שהזדהו כליברלים (מאז ועד היום) לא קיבלו עמדה זו, ודבקו (כפי שרבים ממשיכים לדבוק עדיין) בהשקפות העולם ובאורחות החיים הפטריארכליות (ויש מי שיאמרו גם סקסיסטיות ומיזוגיניות). משום כך בא לעולם (האנגלו-אמריקאי) במחצית המאה ה-19 הגל הפמיניסטי הראשון, המוכר כפמיניזם ליברלי, אשר דרש להחיל את הליברליזם, הלכה ומעשה, גם על נשים.<sup>10</sup>

## ה. פמיניזם: ליברלי, תרבותי, רדיקלי

הטענה הפמיניסטית הליברלית הייתה (ועודנה) פשוטה: נשים, בדומה לגברים, הן יצורים תבוניים ואוטונומיים. לכן, בדיוק כמו גברים, גם הן זכאיות לממש את עצמן בבחירה חופשית, ליהנות ממשאבים (מכל הסוגים) שיאפשרו להן לגבש, לפתח ולתחזק את הכוחות האנושיים המאפשרים בחירה חופשית, ולהשתתף בשוק הדעות ובשאר היבטי החברה האזרחית החופשית המאפשרים ביטוי חופשי מתמשך ומשתנה.

מקץ מאה שנות פמיניזם ליברלי, התגבשה התודעה שלמרות ההישגים האדירים שזוה קנה לנשים במספר מדינות, אין בכוחו לחולל את המהפכה המלאה. מקובל להבחין בין שתי מגמות עיקריות שהתפתחו ב"גל הפמיניסטי השני" במחצית המאה ה-20. האחת הצביעה על שונותן בפועל של מרבית הנשים מרוב הגברים; שונות המחייבת, לפי גישה זו, פיתוח זכויות חברתיות שיהלמו נשים – כשם שהזכויות הקיימות (בעולם הליברלי) הולמות גברים (גישה זו מוכרת בארץ בטעות כ"פמיניזם תרבותי"). המגמה האחרת, המכונה "רדיקלית", כלומר "מן היסוד", טענה שנשים לא תוכלנה ליהנות באמת מן השוויון והחירות הליברליים המהותיים כל עוד ממשיכות החברות, לרבות אלה המגדירות את עצמן ליברליות, להתנהל במתכונת פטריארכלית אשר מפלה ומגבילה נשים, ומקנה אותן כנחותות מגברים ומשניות להם בכל הקשר. על פי גישה זו, כדי לאפשר לנשים להשיג שוויון וחירות, צריך תחילה לשחרר אותן מכבלי הפטריארכיה, הבאים לידי ביטוי בחוקים, מנהגים, כללים חברתיים ודתיים, הקניית מיניות, דימויים (סטריאוטיפים) ותפיסות עצמיות. לשם כך יש ללמוד את הפטריארכיה, לזהות את דפוסייה, לאתר ולחשוף

<sup>9</sup> ראו ג'ון סטיוארט מיל **על החירות** (ברק בן-נתן עורך, אהרן אמיר מתרגם, הוצאת שלם, 2006); ג'ון סטיוארט מיל **שעבוד האישה** (שונמית ליפשיץ מתרגמת, 2009).

<sup>10</sup> להצגה בסיסית בעברית של ההתפתחות ההיסטורית באנגליה ובארצות-הברית ראו טלי רוזין **מה זה בכלל פמיניזם?** 202–61 (2000).





צריכת נשים לשימוש המיני של גברים כמתחם הכורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

את גילוייהם במשפט, בחלוקת התפקידים המגדרית בחברה, בתרבות ובנפש, ולהילחם כדי לקעקע אותם ולשחרר נשים (וגברים) מלפיתתם.<sup>11</sup> היבט מרכזי של המבנה הפטריארכלי, שהוא בעל כוח מבאר רב, לא זכה לתשומת לב מספקת (לטעמי) מצד הפמיניזם הרדיקלי, ולכן לא השתלב עדיין בשיח הציבורי הרחב. משום כך אייחד לו את הפרק הבא. כוונתי להסדרה החברתית סביב הערך של הדרת-כבוד, honor. הסדרה חברתית זו מאפיינת כל חברה פטריארכלית, וביתר שאת כאלה שהן גם מיליטנטיות ומאדירות את הגברים הלוחמים.<sup>12</sup>

### 1. הדרת-כבוד (honor): היבט מרכזי של המבנה הפטריארכלי<sup>13</sup>

הדרת-כבוד (honor) ממלאת פונקציה כפולה בחברות שאנתרופולוגים וחוקרי תרבות הגדירו כ-honor או shame societies: היא אמת המידה לקביעת ערכם של חברי הקבוצה, זה ביחס לזה, בעיני הכלל והפרט; במקביל היא גם העיקרון המארגן אשר מכונן ומבנה את המערך הנורמטיבי, הסדר החברתי וההיררכיה המעמדית של הקבוצה.<sup>14</sup> כיצד עוברת השיטה?

בתוך עולם המושגים של חברות אלה, הדרת-הכבוד מובנית ונתפסת כמשאב חברתי מוגבל ויקר ערך, שכל אדם מבקש לרכוש לעצמו ממנו ככל יכולתו. המוסכמה היא שכל שאדם צבר יותר הדרת-כבוד – כך הוא נכבד יותר, כלומר ערכו רב יותר. מכיוון ש"עוגת" הדרת-הכבוד מוגבלת, המשחק הוא סכום אפס: ככל שאדם צובר לעצמו יותר הדרת-כבוד – כך גדל ערכו ביחס לזה של אחרים, ולכן מעמדו מתחזק והוא עולה בסולם החברתי.

<sup>11</sup> להצגה מופתית של הפמיניזם המשפטי הרדיקלי על רקע הפמיניזם הליברלי והתרבותי ראו Catharine MacKinnon, *Difference and Dominance: On Sex Discrimination, in FEMINISM UNMODIFIED: DISCOURSES ON LIFE AND LAW*, 32–45 (1987).

<sup>12</sup> אני מציגה יסוד חברתי-תרבותי זה כבר כעשרים שנה בכל הקשר, ופרסומים רבים שלי מתארים אותו. ראו למשל אורית קמיר **כבוד אדם וחווה: פמיניזם ישראלי חברתי ומשפטי** (2007). לכלל פרסומי ראו [www.oritkamir.org/publications](http://www.oritkamir.org/publications). כאן אציגו, לכן, על קצה המזלג בלבד.

<sup>13</sup> הפרק הבא לקוח מתוך טיוטת מאמר שהוצג בכנס על ביוש (שיימינג), ביולי 2017 (את הכנס ארגנו פרופ' גיא זיידמן ואח', במרכז הבינתחומי בהרצליה). המאמר המלא עתיד לראות אור בכתב העת **משפט ועסקים** בשנת 2018.

<sup>14</sup> ספרות אנתרופולוגית ענפה עוסקת בחברות הדרת-כבוד מסוימות ובמיוחד כל אחת מהן. מרבית המחקרים נכתבו על חברות כאלה ביוון, באיטליה, בספרד ובאזורים נוספים סביב הים התיכון; בצפון אפריקה ובאזורים נוספים במזרח התיכון; בהודו ובפקיסטן; ביפן; בדרום ארצות-הברית; באמריקה הלטינית, ואף במדינות אירופיות כמו צרפת, גרמניה ואיסלנד.



מבזקי הארות פסיקה 72 | ספטמבר 2017  
צריכת נשים לשימוש המיני של גברים במתחם הבורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

כל חברת הדרת-כבוד קובעת כי כדי להשיג ולצבור הדרת-כבוד, על חברה לציית לסדר החברתי הנוהג, המגדיר מהן הנורמות הנגזרות מהדרת-הכבוד של הקבוצה, ומהן ההתנהגויות המתחייבות מן הנורמות. עמידה בדרישותיהן של נורמות הדרת-הכבוד מעניקה לאדם בקבוצה זכות להערכה עצמית וציבורית, כמו גם להתנהלות והכרה הולמות בזירה החברתית (כלומר מעמד חברתי).

בושה היא צדו השני של המטבע: היא מציינת היעדר הדרת-כבוד, ולכן כישלון, פחיתות ערך, ונחיתות חברתית. מי שלא השכיל לצבור לעצמו הדרת-כבוד, או שאיבד אותה, או שהיא ניטלה ממנו – צבר במקומה בושה. זו מקטינה מערכו ומושכת אותו מטה בהיררכיה החברתית. כל פרט שואף למזער את בושתו, כלומר להימנע ככל יכולתו מצבירת בושה.

חברות הדרת-כבוד הן בדרך כלל היררכיות, ובנויות במבנה פירמידה. הדרת-הכבוד היא המפתח להתמקמות בפירמידה ולמוביליות בתוכה. בנוסף להיותן היררכיות, רוב חברות הדרת-הכבוד הן מעמדיות. כל אחד מחברי הקבוצה כפוף לקוד הכבוד החל על המעמד החברתי שאליו הוא משויך, ומתמודד על הדרת-כבודו מול חבריו למעמד. בנוסף, בחברות הדרת-כבוד פטריארכליות מסורתיות, כללי הדרת-הכבוד מכתיבים התנהגויות שונות ואף הפוכות לנשים וגברים.

הדרת-הכבוד מובנית כנכס בעל איכות מגדרית גברית מובהקת, ומשחק הדרת-הכבוד נתפס כגברי וכשמור לגברים בלבד. למעשה, הדרת-כבוד וגבריות משמשים כמושגים נרדפים. ככל שגבר הדור-כבוד – כך הוא נחשב גברי יותר, וככל שהוא גברי יותר – כך הוא הדור-כבוד. מכאן ההשפעה ההדדית העמוקה של שני המושגים. בחברות פטריארכליות מסורתיות רבות, גבריות מוגדרת ככוללת הפגנת אסרטיביות, עוצמה, ביטחון עצמי, נחישות, דבקות במטרה, מצליחנות, וכיוצא באלה. בחברות כאלה, נהוג להגדיר התנהגויות אלה כמכובדות: נגזרות מנורמות הדרת-הכבוד ומעניקות הדרת-כבוד.

במשחק הזה, נשים אינן שחקניות עצמאיות אלא כלים, אמצעים, שמופעיהם והתנהגויותיהם משפיעים על הדרת-כבודם של הגברים המוגדרים כמקורבים. בחברת הדרת-כבוד פטריארכלית מסורתית, אישה מסתופפת תחת כנפי הדרת-כבודו של הגבר שאליו היא נתפסת כשייכת (אביה או אחיה, ואחר כך בעלה). תפקידה הם להגן על הדרת-כבודו, להבטיחה ולהאדירה, בעיקר בהתנהגותה המינית. הגבר קונה לעצמו הדרת-כבוד על ידי שמירה על נשותיו, ופלישה לנשותיהם של הגברים האחרים (כן, ממש כמו ביחס לאדמה וסוגי רכוש אחרים).

כל חברת הדרת-כבוד מגדירה מעט אחרת מהי נראות או התנהגות נשית מינית המבטיחה את הדרת-כבודו של הגבר המזוהה איתה, ומהי התנהגות המסכנת אותה. המשותף לחברות הללו הוא שבכולן נשים נדרשות לציית לקוד מיני המוגדר כ"צניעות" וקובע אילו סוגים של חשיפת המיניות ימיטו בושה על הגבר הנוגע בדבר. בחברות אלה,



צריכת נשים לשימוש המיני של גברים כמתחם הכורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

גבר פלוני יכול לפגוע בהדרת-כבודו של גבר אלמוני על ידי "חילול צניעותה" – חשיפת מיניותה – של אשתו, אימו, בתו או אחותו. פגיעה בהדרת-כבודו של גבר באמצעות מיניותה של אישה החוסה תחת הדרת-כבודו נחשבת חמורה כל כך, שבמקומות רבים היא מחייבת תגובת גמול הכרוכה בשפיכת דם.

## ז. פטריארכיה, הדרת-כבוד, צניעות, מהוגנות ודיכוי נשים

הפמיניזם שלי הוא פמיניזם רדיקלי המדגיש את תפקידה של הדרת-הכבוד בדיכוי ושיעבוד נשים במשטר הפטריארכלי. אני מכנה אותו פמיניזם כבוד אדם וחווה, כיוון שהוא שואף לשחרר נשים (וגברים) מן המבנה של הדרת-כבוד-פטריארכלית לקיום בכבוד סגולי (dignity) וכבוד מחיה (respect) שיוצגו בהמשך.

הפמיניזם הרדיקלי, כפי שנוסח על ידי קתרין מקינן, טוען כי המיניות והמשיכה המינית בהטרסקסואליות ההגמוניות הנוהגות, אלה הנתפסות על ידינו כטבעיות ומובנות מאלהן, הן תוצאה של ארוטיזציה של הדיכוי הפטריארכלי של נשים.<sup>15</sup> הזניה מתועדת (פורנוגרפיה) היא הכלי באמצעותו הפטריארכיה מבצעת את התהליך החינוכי של ארוטיזציה של הדיכוי המגדרי הפטריארכלי.<sup>16</sup> אף שמקינן מרבה להסביר נקודה זו, והדברים הוצגו גם בעברית,<sup>17</sup> אבהיר במילים ספורות.

במצב לא פטריארכלי, גברים ונשים היו נמשכים מן הסתם זה לזה על פי ריחות שהם מפיצים או פשוט בהתאם לזמינות ולצרכים, כשם שקורה בין חיות אחרות.<sup>18</sup> במסגרת הסוציאליזציה הפטריארכלית, הפגנה של כניעות נשית ושעבוד לגבריות הובנו כסקסיים, מושכים, ארוטיים. יסודות של מראָה, תנועות גוף, לבוש והקשרים, הובנו כסמלים המבטאים נחיתות, משניות ותלות נשיות, ונצרכו בתודעה של גברים ונשים כאחד כמפתים, מעוררים. סימון של גבר כסובייקט אנושי ואישה כאובייקט, חפץ לשימוש המיני, נחשב ארוטי.

<sup>15</sup> Catharine MacKinnon, *Desire and Power*, in FEMINISM UNMODIFIED, 46, 50 (1987).

<sup>16</sup> Catharine MacKinnon, *Not a Moral Issue*, in FEMINISM UNMODIFIED, 146, 148 (1987).

<sup>17</sup> ראו בעיקר קמיר, לעיל ה"ש 4. וכן, אוריית קמיר "הצגת משנתה של קתרין מקינן בספרה Feminism Unmodified" **דרכים לחשיבה פמיניסטית** 393–450 (ניצה ינאי, תמר אלאור, אורלי לובין וחנה נוה עורכות, 2007).

<sup>18</sup> אני משערת שגם גברים היו נמשכים לגברים, ונשים לנשים, אך נושא זה חורג מיריעתה הצרה של הארת פסיקה זו.



מבוקי הארות פסיקה 72 | ספטמבר 2017  
צריכת נשים לשימוש המיני של גברים במתחם הבורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

במסגרת זו, תכונות כגון שבריריות, תמימות, מבוכה ופסיביות, עוצבו לתוך מחוות המוגדרות כנשיות, ונחשבות מגרות מינית (בשונה מאשר עוצמה נשית, אסרטיביות והפגנת בטחון עצמי, הנחשבים "רעל" למשיכה המינית ההטרסקסואלית הקונוונציונלית). דימוי של אישה השוכבת כחפץ זמין לשימושו המיני של גבר נחשב ארוטי ומפתה (וככל שעולם הפרסומת עושה בו שימוש, למשל, לשיווק מכוניות – כך מתקבעת ההבניה הסקסיסטית).<sup>19</sup> פנטזיה של "גבר אמיתי" מעוצבת כ"לעשות סיבוב על" אישה, "לחגוג עליה",<sup>20</sup> לשבת עם בקבוק בירה כשהיא כורעת בין רגליו ומשרתת את צרכיו המיניים. דמות של אישה שהיא פחות מאנושית, כלומר "חייטית" (על פי המוסכמות המקובלות): זוחלת על ארבע, בגדיה קרועים, הבעתה "חתולית", או "נמרית", לשונה משורבבת – נתפסת נוטפת מיניות ומזמינה. הוסיפו לכך סימנים כחולים ושחורים, המעידים על אלימות גברית כלפיה, והאטרקטיביות מועצמת.

שום דבר מכל אלה אינו טבעי, הגיוני או מובן מאליו. אלה הבניות תרבותיות המבטאות את הפטריארכיה, מגלמות ומנציחות אותה. המודעות ליסוד הדרת-הכבוד בתרבות הפטריארכלית מאפשרת לראות, לזהות ולהבין היבטים נוספים.

המבנה של הדרת-כבוד במשטר הפטריארכלי מחלק נשים ל"סוגים" על פי מיקומן או מעמדן בעולם זה. לכל "סוג" של נשים הובנה סוג של כוח משיכה ארוטי, על פי הלוגיקה של הדרת-הכבוד הפטריארכלית. הפנמת סוגי הארוטיזציה הללו מקבעת את הסיווג של נשים על פי הגיון הדרת-הכבוד הפטריארכלית, וכך גם את המבנה כולו. אדגים.

נשים השייכות לגבר אחר, ודאי לגבר חזק, הדור-כבוד ובעל מעמד גבוה, נחשבות בעולם הדרת-כבוד פטריארכלי מכובדות ואסורות לשאר כל הגברים עקב שיוכן. רק הגבר לו הן שייכות הוא בעל זכאות בלעדית לנגישות למיניותן, ולעיתים אף לצפייה בהן, ועל פי כללי עולם הדרת-הכבוד הן "מחוץ לתחום" עבור כל שאר הגברים. הן מוגנות על ידי הדרת-כבודן של בעליהן: כל ניסיון לגעת בהן או אף לצפות בהן, מסכן את הדרת-כבודן, ולכן הוא יגיב עליו בחומרה ואף באלימות, לרבות בהריגת ה"פולש".<sup>21</sup> בנוסף, אותו הגבר

<sup>19</sup> לדיון מרתק כיצד האמנות תרמה ותורמת לחינוך פטריארכלי זה, והפרסומת מחרה מחזיקה אחריה, ראו JOHN BERGER, WAYS OF SEEING (1972).

<sup>20</sup> בשעה שדברים אלה נכתבים, חברה ישראלית בשם "יין בעיר" יצאה בקמפיין פרסום שבו נראה גבה של כלה, וחתנה שואל את עצמו "מעניין כמה חגגו עליה לפני החתונה". הקמפיין עורר ביקורת פמיניסטית חריפה והוסר.

<sup>21</sup> שיטות משפט רבות, לרבות זו האנגלית ובעקבותיה זו הישראלית, הכירו בתגובה גברית זו כמעין "הגנה עצמית" על הדרת-הכבוד, והפחיתו בעונשו של גבר שגרם מוות בנסיבות אלה. זוהי דוקטרינת הקינטור במשפט המקובל. לדיון ביקורתי ראו אורית קמיר **כבוד אדם וחווה**, לעיל ה"ש 12, פרק רביעי בעמ' 98–126.



צריכת נשים לשימוש המיני של גברים כמתחם הכורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

ימשמע את הנשים החוסות תחת הדרת-כבודו להיות צנועות וחסודות, ואף א-מיניות, כחלק מן ההגנה על רכושן והדרת-כבודן.<sup>22</sup> "השגה" של אישה כזו (אם בפיתויה, בהסכמתה, בהצצה, בתרמית או בכוח) היא הצלחה של הגבר שהעז אל מול הגבר האחר, הבעלים, ו"כנגד כל הסיכויים". זוהי הוכחת אומץ, אסרטיביות, עליונות גברית. היא מביישת את הבעלים, שלמרות יתרונן המובנה לא הצליח לשמור על שלו, ומקנה לגבר שהעז הדרת-כבוד, המתוגמלת על ידי עלייה בסולם החברתי, כלומר במעמד. וככל שהאישה צנועה, חסודה, מסתגרת ו"שמורה" יותר, כך גדול ההישג, ממש כמו בגניבת יהלום או יצירת אמנות מתוך כספת.

במילים פשוטות: ה"אטרקטיביות המינית" של נשים שהדרת-הכבוד הפטריארכלית מתייגת כמהוגנות, מכובדות, צנועות ונשואות, הובנתה סביב התשוקה להתעלות על גבר אחר, להוכיח עליונות גברית לעומתו, להביסו, לנכס את קניינו, וכך לזכות בערך (הדרת-כבוד) ובמעמד.<sup>23</sup> התאווה להציץ, לחדור ל"גן העדן האסור" ולשתות את המים שהגניבה המתיקה, כרוכה בכמיהה להתחרות בגבר אחר ולגבור עליו על פי הלוגיקה של הדרת-כבוד פטריארכלית. הארוטיזציה היא של אמצעי, חפץ (האישה), שבאמצעותו גבר יכול להוכיח את עליונות גבריותו במובן של הצלחה בתחרות מול גבר אחר בעל יתרון מובנה (הבעלות, הנגישות, המעמד). דון ז'ואן הוא, כמובן, הדמות המיתולוגית המגלמת גבר מצליחן בתחום זה, והנשים שהוא כובש הן, כמובן, נחשקות רק עד הרגע שהוא כובשן. הצעירה הבתולה עוצבה בעולם הדרת-הכבוד הפטריארכלי כטריטוריה שכף רגל גברית טרם דרכה בה, ולכן היא נחשקת בגין הראשוניות שבכיבושה. גם כאן התחרות היא מול גברים אחרים: האב, הבעלים המקורי, וכל גבר אחר שהיה רוצה להיות הראשון להציב כף רגל בטריטוריה הבתולית. מי שיתקע בגופה את דגלו ראשון הקדים את כל האחרים, והוכיח את עליונותו ביחס אליהם (כמו גם ביחס לאב – הבעלים השומר), זוכה בנקודות הדרת-כבוד ובקידום מעמדו החברתי. הצעירה הבתולה, כמובן, מאבדת את קיסמה זה ברגע שבו הונחה עליה רגל גברית, ושוב אי-אפשר להשתמש בה כדי להיות "הראשון".

ה"מופקרת", היא מי שאין גבר שהדרת-כבודו מחייבת אותו לנקום על נגיעה בה. היא לא חוסה תחת הדרת-כבודו של אף גבר, ולכן הופקרה אל מחוץ לגבולות חברת הדרת-הכבוד. סוג זה של נשים עוצב כארוטי במובן זה שאין גבולות למה שאפשר לעשות

<sup>22</sup> כריתת דגדגן, חבישת רעלות וכיסויי ראש למיניהם, איסור על נשים להיראות על ידי גברים ולבוא בציבור – כולם פרקטיקות פטריארכליות בשירות הגנה זו על ה"צניעות" הנשית והדרת-הכבוד הגברית.

<sup>23</sup> חשבו, למשל, על "יחסים מסוכנים", רומן המכתבים בן האלמוות מאת פייר שודרלו דה לאקלו. פייר שודרלו דה לאקלו יחסים מסוכנים (יונת סנד מתרגמת, 1975).



מבוקי הארות פסיקה 72 | ספטמבר 2017  
צריכת נשים לשימוש המיני של גברים במתחם הבורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

בהן. בהיעדר בעל, אב או אח, אפשר "לחגוג עליה" ללא חשש, ולכן ללא שליטה עצמית. אפשר לתת פורקן מלא לכל דחף, יצר ותאוה. המשיכה היא ליכולת להסיר כל רסן ולפרוק כל עול. כל זה לא בשל אישיותה או תכונותיה של האישה, אלא בשל מיקומה במבנה הדרת-הכבוד הפטריארכלי כ"רכוש נטוש" – חפץ שיסבול הכול. אישה השייכת לאויב שנוצח (או סתם לקבוצה לאומית או אתנית אחרת שנתפסת כיריבה), הובנתה כארוטית גם כ"מים גנובים" וגם כ"הפקר" (כי שיטת הדרת-הכבוד שבתוכה הייתה מהוגנת הוכנעה כולה).

בתקופות שונות, חברות הדרת-כבוד פטריארכליות שונות קובעות שמאפיין כזה או אחר של אישה נחשב נחשק, כלומר סקסי, משום שהוא נדיר, קשה להשגה או קשה לשמירה. מקובל לחשוב שבעולם העתיק אישה מלאה נחשבה מושכת מפני שקשה היה להשיג די אוכל שיאפשר לאישה להתמלא ולהישאר מלאה. מי שלקח לעצמו אישה כזו יכול היה להתגאות בהישג לעומת גברים אחרים. האטרקטיביות שלה הובנתה סביב מלאותה. בחברת השפע, שבה המזון נגיש וזול, קשה לשמור על משקל גוף נמוך, ונשים נחשבות אטרקטיביות ככל שהן שוקלות פחות. גבר שהשיג לעצמו אישה דקה נהנה מהדרת-כבוד על הישג זה. כך לגבי עיניים כחולות, שיער בלונדיני, רגליים ארוכות וכל מאפיין גופני אחר שהופך לסמל אשר יכול להקנות הדרת-כבוד ומעמד.

הארוטיזציה ההטרואסקסואלית ההגמונית, אם כן, בנויה על הגדרת סוגים של נשים, שכל אחד מהם מעוצב כנחשק, מפתה, מעורר או סקסי, באופן שמגלם את טיפוס אתגר הדרת-הכבוד שסוג זה של נשים מציב לגבר בעולם הדרת-כבוד הפטריארכלי. הפנמה של ארוטיזציה זו היא הפנמה של עולם הדרת-הכבוד הפטריארכלי, על הגיונו, ערכיו והפוליטיקה המגדרית המפלה שלו. הפנמתו היא גם תיקופו, גיבוי, חיזוק, שימורו (כלומר – שמרנות), הנצחתו ושכפולו.

מתוך האמור עולה כי הארוטיזציה של הצצה על נשים "אסורות"; של נשים המוצגות כבעלות מאפיינים של צעירות בתוליות; של נשים המוצגות כבעלות מאפיינים של מופקרות; של נשים המוצגות כחפצים זמינים לשימוש המיני של גבר – מבטאת, מגלמת, משמרת ומנציחה את עולם הדרת-הכבוד הפטריארכלי. עולם המפלה נשים ומכשיר אותן להיות כפופות לגברים.

עוד עולה מן הדברים, כי עצם סיווגן של נשים על פי מיקומן בסדר החברתי של הדרת-כבוד פטריארכלית (מהוגנת ומכובדות, מופקרות ופרוצות, צעירות ובתוליות, זרות וכו'), כמו גם הגדרת התנהגותן המיניות של כלל הנשים כתועבה, קידוש צניעותן של המכובדות, גועל וסלידה מן המופקרות, ושאר כל גילויי המוסרנות, השמרנות והמסורתיות – כולם הולכים יד ביד עם הדרת-הכבוד הפטריארכלית.

במילים פשוטות: הארוטיזציה של הצצה, הזניה, כיבוש והחפצה מצד אחד; ושמרנות, מוסרנות, מסורתיות ופוריטניות מן הצד האחר – הם שני פניה של מטבע הדרת-הכבוד הפטריארכלית. זהו העולם שהפמיניזם בכלל, לרבות הפמיניזם הרדיקלי, ופמיניזם



צריכת נשים לשימוש המיני של גברים כמתחם הכורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

כבוד אדם וחווה בתוכו, מבקשים לחשוף ולפרק משום שהוא מפלה נשים, מונע את חירותן, מדכא אותן וכובל אותן בהבניות חברתיות ותרבותיות מצמצמות ומקטינות. הפמיניזם איננו מוסרני ופוריטני, כי המוסרנות והפוריטניות הן חלק מן המבנה שהפמיניזם נאבק בו: פטריארכליות הדורת-כבוד. דווקא ארוטיזציה של הצצה, הזניה כיבוש והחפצה משמרת את המבנה החברתי המכיל גם מוסרנות, פוריטניות ומושגים כמו תועבה, מהוגנות וצניעות.

האם התנהגותן של הנשים במועדון הנדון בפסק הדין היא בבחינת ביטוי חופשי, הראוי להגנה כגילום של חירות, אוטונומיה וליברליזם? בחינת הדברים בהקשרם מעלה שהנשים הצעירות ממלאות תפקידים בפנטזיות פטריארכליות מסורתיות. בתוך הקשר זה הן מגלמות פונקציות של סוגי נשים המבטאים חלוקה פטריארכלית סטריאוטיפית אשר מקבעת תפקידי מגדר בלתי-שוויוניים. זה אינו ביטוי חופשי המבטא אוטונומיה אישית. הוא אינו מהווה קול ייחודי המשתתף בשוק הדעות, ואינו תורם ליכולתן של הנשים הללו לגבש לעצמן דעות ואמונות, או לשנות דעות ואמונות שהן מחזיקות בהן. הסתכלות על כל אישה אך ורק כאינדיבידואל, במנותק מן ההקשר החברתי התרבותי המגדרי, מאפשר לטעון שכל אחת מהן פועלת במועדון באופן המבטא את עצמיותה. עם זאת, בהקשר הקבוצתי ברור שהן מתבקשות לשתף פעולה עם דימויים של תפיסת עולם המקצה להן, כנשים, מקום משני ונחות. הפרספקטיבה של שוויון וחירות קבוצתיים של כלל הנשים, מאפשרת לזהות בתפקידיהן של הנשים במועדון שכפול ושעתוק של תפקידים פוגעניים, מגבילים ומפלים.

לכן, ההחלטה להגביל את פעילותן של הנשים במועדון אינה פוגעת בביטוי שהוא חלק מן האוטונומיה האנושית שהשקפת העולם הליברלית מקדשת. מעבר לכך, לצד ההתייחסות לטרמינולוגיה של חירות ושוויון, פסק הדין מביע מחויבות בראש ובראשונה לערך כבוד האדם. מראשיתו ועד סופו הוא בוחן את ההתנהלות במועדון לאור ערך זה והפגיעה בו. פסק הדין, ממש כמו פמיניזם כבוד אדם וחווה, מבקש להציב, לקדם ולחזק את עולם הערכים המושתת על כבוד האדם: הכבוד הסגולי וכבוד המחיה.



## ח. כבוד האדם: כבוד סגולי וכבוד מחיה<sup>24</sup>

אוטונומיה אישית היא ללא ספק ערך יסודי מן המעלה הראשונה, אך היא אינה ערך יחיד או בלעדי. הוגות פמיניסטיות מן הזרם המכונה תרבותי טוענות, כי עבור נשים רבות, שייכות לרשת קשרים בינאישית גם היא ערך חשוב מאוד. יש הסבורות כי ההעדפה הליברלית של אוטונומיה על פני שייכות לרשת קשרים בינאישית היא הטיה גברית פטריארכלית, המזלזלת בהעדפות נשיות ומדירה אותן. בלי לנקוט עמדה בסוגיה זו, אציין כי אחרי מלחמת העולם השנייה, נוכח הזוועות שחוללו המשטרים הפשיסטיים, עצרת האו"ם בחרה לקבוע את כבוד האדם כערך ליבה מרכזי בשיח האוניברסלי, שממנו נגזר המשטר העולמי החדש של זכויות האדם. ביום 10 בדצמבר 1948, שהפך להיות יום זכויות האדם הבינלאומי, אישרה עצרת האו"ם את ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות היסוד של האדם.<sup>25</sup> ההכרזה פותחת בקביעה כי כל בני ובנות המשפחה האנושית נולדו שווים בכבוד האדם שלהם, ומכאן נגזרות כל זכויות האדם הבסיסיות.

ההכרזה לכל באי עולם ושיח כבוד האדם וזכויות האדם שצמחו מתוכה, אינם מציגים את עצמם כהגות ליברלית. הם נועדו להיות שפתה של השקפת עולם רחבה יותר מאידיאולוגיה כזו או אחרת, ולאחד את בני ובנות כל היבשות, הלאומים, הדתות, הגזעים והאמונות, סביב מכנה משותף מינימלי אך מוצק. השקפת עולם זו מכילה יסודות רבים של שיח הנאורות והחירות, אך היא נועדה לבטא מורשת אוניברסלית שכל תרבויות העולם יכולות להזדהות עמה. מטרתה הייתה להשפיע על כל שדות השיח האידיאולוגיים, ולהזמין לאמץ את מושגי כבוד האדם וזכויותיו. בתוך כך, גם הליברליזם הוזמן לאמץ שיח זה.

מדינת ישראל אימצה שיח זה כשיח החוקתי שלה בשנת 1992, בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. פסק הדין הנדון כאן משתמש בשפה זו, ומביע מחויבות בראש ובראשונה לכבוד האדם. בשם המחויבות לערך זה הוא קובע כי עיריית רמת גן רשאית לשנות את ייעוד מתחם הבורסה, ולא להתיר בו פעילות של מועדון מן הסוג הנדון. כדי להבין קביעה

<sup>24</sup> את הדברים המובאים בסעיף זה אני שבה ומציגה במאמרים רבים. ראו לעיל ה"ש 12. הניסוחים המסוימים המופיעים כאן לקוחים מטיוטת מאמרי "חשיפת שיח החירות(-ללא-שוויון) של הימין הרדיקלי: האם הדמוקרטיה הליברלית יכולה להחליפו בשיח כבוד האדם, וביחס לרב-תרבותיות בפרט?", שהוצג בפני קבוצת עבודה של המכון הישראלי לדמוקרטיה במהלך שנת 2017, ויראה אור בכתב העת **משפט וממשל** בשנת 2018. ראו גם אורית קמיר "זכויות כבוד סגולי וזכויות כבוד מחיה: הצעה להמשגה של זכויות אדם ועיגוןן בחוק היסוד" **עלי משפט** 13, 37 (2016).

<sup>25</sup> לתרגום העברי הרשמי ראו [www.justice.gov.il/Units/InternationalAgreements/Documents/UNDeclaration.pdf](http://www.justice.gov.il/Units/InternationalAgreements/Documents/UNDeclaration.pdf)





צריכת נשים לשימוש המיני של גברים כמתחם הכורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

זו, יש להעמיק מעט יותר בתפיסת כבוד האדם לרבות בקשר בינה ובין ליברליזם, אוטונומיה וחירות.

לשיטתי, כבוד האדם של ההחלטה לכל באי עולם מכיל שני סוגים מובחנים של כבוד: כבוד סגולי וכבוד מחיה. שניהם נבדלים עמוקות ובמובהק מהדרת-הכבוד, אשר מאפיינת את התרבות החברתית הפטריארכלית. אציג בתמצית את שני סוגי הכבוד ואת הקשרים ביניהם ובין זכויות אדם.

"כבודו הסגולי של האדם", human dignity, הוא ערכו של מה שאנו מכנים אנושי. 'אנושי' הוא מעין תו היכר רעיוני, שבאופן מטפורי ניתן לומר שהוא טבוע בכלנו באופן שווה, אחיד ואוניברסליסטי. הוא אינו 'שייך' לאף אחד מאתנו; הוא משותף לכולנו במובן זה שהוא מתגלם, זהה ואחיד בכל אחת ואחד מאתנו. "קיום אנושי" על פי מוסכמות התרבות בעידן הנוכחי, כולל בחובו תנאי ביטחון ורווחה בסיסיים – גופניים, הכרטיים ורגשיים, וחוויה גרעינית בסיסית של אוטונומיה להגדרה עצמית ולבחירת ההתפתחות האישית. ערכו של האנושי, כבודו הסגולי של האדם, הוא ערך מוחלט שאינו תלוי בשום משתנה. הוא מתייחס באופן אוניברסליסטי שוויוני לכל אדם מעצם אנושיותו הטבועה, תמיד, בכל תנאי וללא יוצא מן הכלל.

דברים אלה, שאני סבורה שמשקפים את כוונת מחברי ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות היסוד של האדם, מגלמים את הציווי הקטגורי הקנטיאני, לפיו לעולם יש לנהוג בכל אדם גם כמטרה (תכלית) בפני עצמה, ולעולם אין לנהוג בשום אדם אך ורק כאמצעי להשגת מטרה (תכלית) שהיא חיצונית לו. במילים אחרות, כבודו הסגולי של האדם הוא הערך של הסובייקט האנושי כתכלית, שלעולם אינה רק אמצעי או אובייקט לשימוש של אחר. מכאן, שהתייחסות לאדם המתעלמת מתכונת הסובייקט שלו, התייחסות אליו אך ורק כאמצעי למטרה שהיא חיצונית לו עצמו, כאילו היה חפץ, היא פגיעה בכבודו הסגולי של האדם והיא אסורה. אלה הדברים שבית המשפט המחוזי קבע כמוטו לפסק הדין, ושב ואימץ אותם בהתייחסו לסוגיה הנדונה.

ההכרזה לכל באי עולם על אודות זכויות היסוד של האדם עושה מהלך חשוב נוסף: היא גוזרת מכבודו הסגולי של האדם את זכויות היסוד של האדם. משמעות גזירה זו היא כי זכויות היסוד של האדם הן הזכויות שאנו, החברה האנושית, הכרנו בהן כנחוצות לכל חבר במשפחת האדם, כדי להבטיח את כבודו הסגולי, כלומר את ערכו של הקיום האנושי ככזה. מכיוון שהזכויות הללו נתפסות כהכרחיות לקיום אנושי בסיסי (שהוא כאמור בעל ערך מוחלט), ההכרזה קובעת כי הן מוחלטות בכל מקום ובכל תנאי, ולעולם אסור לאיש לפגוע בהן בשום אופן.

לעומת הכבוד הסגולי, המתייחס למכנה המשותף האנושי, הרעיוני, ש"מעבר" או "מתחת" לשונות האינסופית שבין כל הפרטים האנושיים, אני מציעה שכבוד המחיה (respect) מתייחס דווקא לשונותו האינסופית הקונקרטית של כל פרט.



מבוקי הארות פסיקה 72 | ספטמבר 2017  
צריכת נשים לשימוש המיני של גברים במתחם הבורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

אני מגדירה 'כבוד מחיה' כערך שאנו מייחסים למכלול הקונקרטי המורכב של ייחוד ושוני חד-פעמיים המאפיינים כל פרט אנושי; כערך שאנו משווים לכלל הסגולות, הפשרים, היכולות, הנטיות והשאיפות שהוא או היא בחרו לזהות בעצמם, לטפח, להוציא מן הכוח אל הפועל, לממש ולפתח. כבוד המחיה הוא ערכו של המימוש האנושי הרבגוני המייחד כל פרט על פי בחירתו והגדרתו החופשיות.

בשל העושר, הרבגוניות והמורכבות של רובד הקיום האנושי הנהנה מכבוד המחיה, הזכויות שניתן לגזור מכבוד המחיה הן מרובות ורחבות הרבה יותר. לכן בהכרח, בהגדרה, הן מוחלטות וחד-משמעיות פחות מאלה שנגזרות מן הכבוד הסגולי. הן יחסיות, ומחייבות תמיד הגבלה בכל מצב חברתי, תוך שקילה ואיזון זו כנגד זו וגם כנגד שיקולי מדיניות מגוונים. בשונה מזכויות כבוד סגולי, שאמורות לעלות בקנה אחד זו עם זו, זכויות כבוד מחיה מוכרחות להיות מוגבלות על ידי זכויות אחרות, כמו גם שיקולי מדיניות.

במסגרת מושגית זו, השאלות שבית הדין נדרש להתמודד עמן ולהכריע בהן הן אלה: האם "צריכת נשים לשימוש מיני גברי" נגזרת מן הכבוד האנושי הסגולי או מכבוד המחיה של הנוגעים בדבר? האם פעילות כזו מוגנת על ידי זכויות כבוד האדם הסגולי או כבוד המחיה של הנוגעים בדבר? ובמקביל, האם פעילות כזו פוגעת באחד או יותר מסוגי הכבוד הללו ובזכויות הנגזרות ממנו? ואם יש הגנה על זכויות כבוד אדם מסוימות וגם פגיעה באחרות, איזו מהן גוברת? אדגים כיצד אפשר להתמודד עם שאלות אלה.

## ט. ההחלטה למנוע פעילות מועדון החשפנות במבחני כבוד האדם

מבחן ראשון: האם הכרה בערכו של אדם ככזה, כחבר במשפחה האנושית, מחייבת שיותר לו, אם הוא גבר, לצרוך נשים לשימוש מיני, או אם היא אישה, "להיצרך" לשימוש מיני, באופן שבו הדבר מתרחש במועדון הנידון בפסק הדין? ההכרזה לכל באי עולם מונה שורה של דברים שנחוצים ומגיעים (כזכויות יסוד) לכל אדם באשר הוא אדם לשם קיום אנושי בכבוד סגולי: מזון ומים, מדור, חופש מעבודות, השכלה בסיסית, אפשרות להקים או לא להקים משפחה ללא כפייה, שותפות משמעותית בחיים אזרחיים וכדומה. צריכה או "היצרכות" מינית של נשים על ידי גברים במועדון מן הסוג המתואר איננה מסוג הדברים הללו, ולכן שלילתה אינה פוגעת בכבודו הסגולי של האדם ובזכויות הנגזרות ממנו.

מבחן שני: האם ההתנהגויות, של הגברים ושל הנשים, אשר מתרחשות במועדון באזור הבורסה, משקפות את כבוד מחייתם של המשתתפים? ייתכן. יכול להיות שמי מן הנשים צעירות המסתובבות כמעט עירומות בין שורות של גברים יישובים, מתפשטות על במה מולם ומאפשרות להם לבוא על סיפוקם המיני באמצעות ישיבה בחיקם, חשות כי הן מממשות בכך את בחירותיהן למימוש עצמי של יכולות, כישורים, תשוקות וחלומות. יכול



צריכת נשים לשימוש המיני של גברים כמתחם הבורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

מאוד להיות שגם הגברים הבאים למקום חשים כך בנוגע להשתתפותם בפעילות המתקיימת בו. כשזה מצב הדברים, המבחן השלישי הוא: האם מותר להגביל פעילות זו, כלומר להגביל את זכויות כבוד המחיה בהקשר זה? התשובה לשאלה זו צריכה להיגזר מן הבדיקה המקבילה (של המבחנים הרביעי, החמישי והשישי) אם יש בהתנהגויות המתרחשות במועדון פגיעה בכבוד הסגולי או בכבוד המחיה ובזכויות הנגזרות מהם, ואם כן, אם זוהי פגיעה קלה או חמורה? אם פגיעה כזו מאפשרת ומצדיקה התערבות בהתנהגות הפוגעת, והגבלה של כבוד המחיה והזכויות הנגזרות ממנו? אם הפגיעה חמורה דיה כך שהיא מחייבת התערבות והגבלה?

מבחן רביעי: האם צריכת נשים לשם סיפוק מיני של גברים כפי שהיא מתקיימת במועדון באזור הבורסה ברמת גן פוגעת בכבוד האנושי הסגולי, או מבחן חמישי: האם צריכה כזו פוגעת בכבוד המחיה של הנשים הנצרכות שם? במבט ראשון, המתמקד אך ורק בגברים ובנשים הנמצאים במועדון, אפשר שלא לראות פגיעות כאלה. הגברים יושבים על כסאות ונהנים מצפייה ומנגיעה בנשים צעירות ומצודדות; הנשים עוברות בין הגברים, מציגות להם את גופיהן, מניעות אותם ומאפשרות לגברים לצפות בהם, והכול נעשה בהסכמתן החופשית, תמורת תשלום, ותוך יכולת יציאה.<sup>26</sup> יצור מכוכב אחר שהיה מביט בסצנה הזו, ייתכן שלא היה רואה בה שום סממן של דיכוי, החפצה, שעבוד, כליאה או השפלת ערכו של האדם כאדם. ככל הנראה אין במקום פגיעה אלימה ומכאיבה בנשים, כמו למשל, כבילתן בשרשראות, הרעבה, עינוי או התעללות, שאפשר לזהות מיד במבט ראשון שהם שוללים את ערכו הטבוע של יצור אנושי (הכבוד הסגולי).

אולם מבט שטחי כזה, "מן החלל החיצון", נטול הקשר חברתי-תרבותי, הוא חלקי במקרה הטוב, וציני ומיהמם במקרה הרע. לשם הפיכתו של מבט זה למבט מעמיק, ערכי ומכבד, יש להוסיף לנקודת המבט על ההתרחשות הקונקרטיה במועדון את הדיון הפמיניסטי הרדיקלי המכיל התייחסות להדרת-הכבוד הפטריארכלית. במילים אחרות: לא די להשתמש בכבוד האדם כערך אינדיווידואלי נקודתי, אלא בעולם האמיתי יש להתייחס גם להיבטיו הקבוצתיים. בדיוק כשם ששוויון וחירות אינם צריכים להיבחן אך ורק לאור סיטואציה ספציפית, מבודדת מהקשרה, כך גם הכבוד הסגולי וכבוד המחיה. בהקשר החברתי-התרבותי הרלוונטי, ההתנהגויות הספציפיות המתרחשות במועדון באזור הבורסה משחזרות, משעתקות ומנציחות סטריאוטיפים של תרבות הדרת-כבוד

<sup>26</sup> אני מניחה את קיומן של הסכמה חופשית ויכולת יציאה משום שלא הוכח לבית המשפט אחרת. על סמך מחקרים רבים, אני סבורה שבמקרים רבים לא ניתן לדבר על הסכמה חופשית אמיתית, משום שהנשים מותנות על ידי פגיעות עמוקות, ממוכרות לסמים, ואף מוחזקות באיומים מסוגים שונים. ראו הספרות לעיל בה"ש 4.



מבוקי הארות פסיקה 72 | ספטמבר 2017  
צריכת נשים לשימוש המיני של גברים במתחם הבורסה ברמת-גן:  
על הרצף הבידורי או על רצף הפגיעה בכבוד אדם וחווה?

פטריארכלית. הן מגלמות ארוטיזציה של שליטה גברית בנשים על פי כללי הדרת-הכבוד הפטריארכלית, כפי שהצגתי את הדברים בפרקים הקודמים. בפרספקטיבה זו, האם ההתנהגויות המתרחשות במועדון פוגעות בכבוד הסגולי ובכבוד המחיה? דומני שלא יכול להיות ספק שכן. הן משחזרות ומקבעות דימויים של נשים כאובייקטים מיניים המעוררים גברים, כאשר הן מסווגות לקבוצות בעלות משמעות מעמדית סטריאוטיפית בעולם הפטריארכלי הדור-הכבוד. בעולם דימויים זה, הגברים הם סובייקטים בעלי מעמד, והנשים הן אובייקטים למילוי צרכיהם המיניים. התייחסות זו לנשים עוברת על הציווי הקנטיאני להתייחס תמיד לכל אדם – גבר או אישה – גם כסובייקט, כמטרה העומדת בפני עצמה, ולעולם לא רק כאובייקט לשימוש של אדם אחר. התייחסות כזו לנשים מגלמת, לכן, שלילה של הכבוד הסגולי כערך טבוע בכל בני משפחת אדם וחווה ובנותיה.

במקביל זוהי גם פגיעה בכבוד המחיה: בערך של מימושן העצמי של הנשים המופיעות במועדון לפתח את כישוריהן האישיים מתוך בחירה חופשית מדעות קדומות וסטריאוטיפים מגבילים וכובלים. ההקשר מלמד, שהתנהגות הנשים אינה ביטוי חופשי של כישורים אישיים שכל אחת מהן מוציאה מן הכוח אל הפועל כחלק ממימוש האוטונומיה האנושית הייחודית שלה. ההקשר החברתי-תרבותי מבהיר שהנשים הצעירות מוסללות ומכוונות לשחק סמלים של תפקידים מסורתיים, שמרניים, המציגים נשים כנחשקות על ידי גברים כאשר הן מסווגות לקבוצות הנשלטות, ונכבשות ומוכנעות על ידיהם באופנים שונים. הסללה זו אינה מכבדת את מימושן העצמי האמיתי, אלא פוגעת בו ובזכויותיהן למימוש עצמי כזה, ולכן בכבוד המחיה.

מבחן שישי: מה מידת הפגיעה בכבוד הסגולי ובכבוד המחיה הנגרמת במופעי המין שבמועדון? פסק הדין אינו צריך להכריע בסוגיה זו הכרעה פילוסופית אידיאולוגית רחבה. הוא אינו דבר חקיקה המסדיר תחום התנהגות שלם, אלא מעשה שיפוטי המתייחס להתרחשות נקודתית. בהקשר המסוים שהובא בפניו, בית המשפט קובע כי הפגיעה בכבוד הסגולי ובכבוד המחיה חמורה דיה כדי להתיר לעיריית רמת גן להחליט למנוע אותה באזור הבורסה. האם היא חמורה דיה כדי להצדיק איסור שלה תמיד, בכל מקום? האם היא חמורה דיה כדי להצדיק את הפללתה? אלו שאלות שבהן צריך להכריע הריבון, כלומר הציבור האזרחי כולו, באמצעות בית הנבחרים שלו, הרשות המחוקקת.

פסק הדין מסתפק בקביעה, שלאור ערכי המדינה ושיטת המשפט שלה, ובהקשר החברתי-התרבותי השלם, מופעי החשפנות ו"ריקודי החיק" פוגעים בכבוד האדם במידה המאפשרת למועצה מקומית להגבילם. אף שיש מי שרואים אותם על הרצף הבידורי, בית המשפט מוצא שחשוב יותר להתייחס למיקומם על רצף הפגיעה בכבוד האדם הקבוצתי של נשים. אני מאמינה שזוהי תוצאה נכונה הנשענת על שיקולים ונימוקים נכונים.